

دامپزشکی و دامپروری

مقدمه

رشته ای که درک آن برای بسیاری از شهرشینان دشوار است گر چه هر روز با محصولات لبنی سر و کار دارند اما منشاء آن کمتر در ذهنشان نقش می بندد. برای تامین نیروی انسانی متعهد و متخصص در رشته دامپروری و به منظور نیل به خودکفایی در تهیه پروتئین حیوانی مورد نیاز لازم است که متخصصینی تربیت شوند که بتوانند با استفاده از دانش و تجربیات خود تولید اقتصادی محصولات دامی را بطور علمی امکان پذیر و از امکانات موجود کشور حداکثر استفاده را در جهت تولید این محصولات نموده و در امور تحقیقات آموزش و برنامه ریزی دامپروری خدمت نمایند .

تعریف و هدف

مطالعه و بررسی در زمینه غذا و تغذیه دام ، اصلاح نژاد و بالابردن تولید اقتصادی با استفاده از اصول بهداشت و مدیریت در پرورش دام و نگهداری محصولات دامی رشته ای از علوم کشاورزی را تشکیل میدهد که تحت عنوان دامپروری نامیده می شود .

هدف از ایجاد دوره کارشناسی در رشته دامپروری تربیت افرادیست که بتوانند به عنوان کارشناس در زمینه های مختلف تولید ، برنامه ریزی منطقه ای و مطالعاتی و همچنین به صورت مربی در دبیرستانهای کشاورزی و به عنوان مجری تحقیقات کشاورزی و یا به عنوان مدیر و مجری واحدهای تولیدی دولتی و خصوصی بخش کشاورزی منشا خدمت باشند .

طول دوره و شکل نظام :

براساس آئین نامه آموزشی دوره کارشناسی مصوب ستاد انقلاب فرهنگی طول دوره کارشناسی دامپروری چهار سال است .

دانشجویان بطور متوسط قادر خواهند بود که این دوره را در مدت مذکور بگذرانند ، حداکثر مدت مجاز تحصیلات این دوره شش سال است .

هر سال تحصیلی شامل دونیمسال میباشد و در هر نیمسال ۱۷ هفته کامل آموزشی وجود دارد .

نظام آموزشی این دوره واحدی است و برای هر واحد درس نظری در هر نیمسال ۱۷ ساعت آموزش کلاسیک در نظر گرفته شده است .

تعداد واحدهای درسی :

تعداد کل واحدهای درسی دوره کارشناسی ۱۴۶ واحد است به شرح زیر :

- دروس عمومی ۲۳ واحد
- دروس پایه ۳۳ واحد
- دروس اصلی کشاورزی ۳۷ واحد
- دروسی تخصصی ۵۳ واحد که شامل ۴۷ واحد دروس تخصصی الزامی و ۶ واحد دروس انتخابی است.

ضرورت و اهمیت

برقراری رشته دامپروری برای تربیت کارشناسانی است که بتوانند در جهت افزایش تولید در هر واحد دامی و استفاده حداکثر از منابع بالقوه کشور موثر باشند. با توجه به تعداد زیاد دام و طیوری که در مملکت وجود دارد لازم است با برنامه ریزی صحیح و دقیق و با استفاده از دانش و تجربه کارشناسان رشته دامپروری هر چه بیشتر از دام و طیور کشور برای افزایش تولید از طرق کمی و کیفی استفاده بعمل آید . با توجه به مطالب فوق ضرورت و اهمیت تربیت افرادی که بتوانند با بکارگرفتن دانش خود در زمینه علوم پایه ، دروس اصلی کشاورزی و دروس تخصصی رشته دامپروری در جهت رسیدن به هدف فوق الذکر اقدام نمایند، مشخص میشود .

سطوح رشته

ردیف		نام دانشگاه	کاردانی	کارشناسی	دکترارشد	دکترای
------	--	-------------	---------	----------	----------	--------

1	آمورشکده کشاورزی کرج	*		
2	ارومیه	*		
3	بوعلی سینا همدان	*		
4	بیرجند	*		
5	تبریز	*		
6	رازی کرمانشاه	*		
7	زابل	*		
8	زنجان	*		
9	شهرکرد	*		
10	شهیدباهنر کرمان	*		
11	شهیدچمران اهواز	*		
12	شیراز	*		
13	صنعتی اصفهان	*		
14	علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان	*		
15	فردوسی مشهد	*		
16	گیلان	*		
17	مازندران	*		
18	مجتمع آموزش عالی ابوریحان - مامازن ورامین	*		
19	یاسوج	*		

درسهای رشته

ردیف	نام رشته	ردیف	نام درس
1	آمار و احتمالات	2	آبیاری عمومی
3	اصلاح دام ۱	4	اخلاق و تربیت اسلامی
5	اصول بهداشت دام	6	اصلاح دام ۲
7	اصول ترویج و آموزش کشاورزی	8	اصول تبدیل و نگهداری فرآورده‌های کشاورزی
9	انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن از قرن سیزدهم	10	اقتصاد کشاورزی
11	بیماریهای دام و طیور	12	اکولوژی
13	پرورش زنبور عسل	14	بیوشیمی عمومی
15	پرورش گاو شیری	16	پرورش طیور
17	تاریخ اسلام	18	پرورش گوسفند و بز
19	تشریح و فیزیولوژی دام	20	تربیت بدنی ۱
21	تغذیه دام ۲	22	تغذیه دام ۱
23	جانور شناسی	24	تغذیه دام ۳
25	خاک‌شناسی عمومی	26	حشره‌شناسی و دفع آفات

27	ریاضیات عمومی	28	زبان خارجی ۱
29	زبان خارجی ۲	30	زراعت عمومی
31	زیست شناسی	32	ژنتیک
33	سمینار	34	شیمی آلی
35	شیمی عمومی	36	طرح آزمایشهای کشاورزی ۱
37	عملیات کشاورزی	38	فارسی ۱
39	فارسی ۲	40	فیزیولوژی تولید مثل
41	فیزیک عمومی	42	گیاهشناسی ۱ (فیزیولوژی و تشریح)
43	ماشینهای کشاورزی	44	متون اسلامی (آیات و احادیث)
45	مدیریت و حسابداری	46	مرتع داری
47	معارف اسلامی ۱	48	معارف اسلامی ۲
49	میکروبیولوژی عمومی	50	هوا و اقلیم شناسی
51	کارآموزی		

صنعت و بازار کار

فارغ التحصیلان این رشته می توانند در موارد زیر نقش و توانایی خود را ایفا نمایند :

- به عنوان مدیر یا مجری واحدهای تولیدی دولتی و خصوصی دامپروری
- به عنوان کارشناس متخصص و برنامه ریز در زمینه های مختلف دامپروری در واحدهای اجرایی وزارت کشاورزی وزارت جهاد سازندگی و غیره.
- به عنوان مربی در دبیرستانهای کشاورزی و مجری امور تحقیقات کشاورزی

علم دامپزشکی با عبور انسان نخستین از حالت شکارچی به کشاورز متولد شد. همزمان با رواج اهلی کردن حیوانات، دامپزشکی اهمیت بیشتری یافت. دامپزشکان نیز همانند پزشکان از زمان های بسیار طولانی مورد احترام مردم قرار داشتند. در لوح حمورابی (۲۲۰۰ سال قبل از میلاد) ارزش کار فردی که به معالجه ی گاو و سایر حیوانات می پرداخته تعیین نموده است. بعد از سقوط امپراطوری روم و تا حدود قرن سیزدهم میلادی، اسناد کلی راجع به دامپزشکی وجود دارد. در قرون وسطی و اعراب اطلاعاتی را در مورد دامپزشکی از هند و ایران کسب نمودند. کلود بورگلا (۱۷۷۹ - ۱۷۰۲) مطالعات فراوانی بر روی اسب انجام داد و دایره المعارف جالبی راجع به آن به رشته ی تحریر در آورد. بورگلا با همکاری آلبرت، مالشرب، ولتر، دیدرو و تورگو اولین مدرسه ی دامپزشکی را در شهر لیون فرانسه تاسیس نمودند. با موافقت لوئی پانزدهم، شورای دولتی پادشاهی قانون تاسیس مدارس دامپزشکی را در تاریخ ۴ اوت ۱۷۶۱ تصویب نمود و در تاریخ ۱۰ ژانویه ۱۷۶۲ اولین مدرسه ی دامپزشکی در دنیا افتتاح شد. در سال ۱۷۶۶ مدرسه دامپزشکی دیگری در مزون آلفورت (پاریس) تاسیس شد. سپس تا قبل از سال ۱۸۰۰ به طور متوالی مدارس دامپزشکی در وین، تورین، کپنهاک، پادوآ، هانور، لایپزیک، بولونیا، ناپل، برلین، مونیخ، میلان، لندن و مادرید تاسیس شدند. دامپزشکی همگام با پزشکی پیشرفت نموده و روش ها و تکنیک های مورد استفاده خود را به صورت مشترک با آن به دست آورده است. دامپزشکی در واقع در تقاطع راه پزشکی و کشاورزی قرار گرفته و در روابط میان انسان و حیوان نقش مهمی را ایفا می کند.

معرفی و کاربرد

دامپزشکی علم شناخت بیماری های دامی اعم از بیماری های مشترک بین انسان و حیوان یا بیماری های خاص دام، پیشگیری از بیماری ها و همچنین علم تغذیه انسان و دام می باشد.

بنا بر تعریف سازمان بهداشت جهانی هدف نهایی دامپزشکی درمان حیوانات نیست بلکه دقیقاً تأمین مواد غذایی و بهداشت انسان می باشد زیرا با واکسیناسیون دام ها می توان از مرگ و میر آنها جلوگیری کرد و بر میزان فرآورده های دامی افزود و در نتیجه مواد پروتئینی سالم در جیره ی غذایی

انسان ها گنجانید.

دامپزشکی نه تنها از لحاظ اقتصادی قابل توجه است بلکه از نظرگاه سلامت انسان و بهداشت جامعه نیز می توان به آن نگرست. از قضا این دیدگاه اخیر نیازمند توجه خاص از سوی متولیان این رشته است. زیرا بحث بیماری های مشترک بین انسان دام نه تنها از جنبه اقتصادی بلکه از جنبه ی سلامت نیز قابل اهمیت است.

نکاتی برای دانشجویان

دانشجویانی که وارد رشته دامپزشکی می شوند باید حدود ۲۲۰ واحد درسی را در ۶ سال بگذرانند، که این واحدها در سه مقطع متوالی علوم پایه ، پاتوبیولوژی و علوم درمانگاهی تدریس می شود، یعنی در آغاز دانشجوی طی ۲ سال علوم پایه را می گذرانند و سپس در ۲ سال بعد دروس پاتوبیولوژی شامل میکروبیولوژی، آسیب شناسی ، انگل شناسی و بهداشت و کنترل مواد غذایی را مطالعه می کند و بالاخره وارد دوره علوم درمانگاهی می شود که این دوره خود شامل دو بخش دروس نظری و عملیاتی و بخش کارورزی می شود به همین دلیل دانشجوی این رشته در علوم پایه پزشکی بنیه ی علمی خوبی دارد و حتی در دوره های

تخصصی ایمونولوژی، ویروس شناسی و... همپای فارغ التحصیلان پزشکی شرکت کرده و موفق نیز می شوند.

دکتر خسروی استاد دامپزشکی دانشگاه تهران نیز در معرفی این رشته می گوید:

"دامپزشکی علم شناخت بیماری های دامی اعم از بیماری های مشترک بین انسان و حیوان یا بیماری های خاص دام، پیشگیری از بیماری ها، معالجه بیمار یها و همچنین علم تغذیه ی انسان و دام می باشد.

از سوی دیگر در اکثر کشورها از جمله کشور ما، دامپزشکان در تحقیقات پایه پزشکی نقش مهمی دارند برای مثال دکتر "جی یانگ" عامل تب مالت انسان و سقط جنین دام ها را کشف کرد و نشان داد که استفاده از "توبرکولین" برای تشخیص سل در انسان وسیله بسیار خوبی است و یا "جی وامون" با کشف سرم ضد دیفتی جی جان میلیون ها کودک جهان را نجات داد.

این توانایی از آنجا نشأت می گیرد که از یک طرف کار با دام محدودیت های کار با انسان را ندارد یعنی می شود بر روی تعداد زیادی از حیوان با وجود احتمال بیماری یا مرگ آزمایش نمود، کاری که در علوم میکروبیولوژی، فارموکولوژی و فیزیولوژی انجام می گیرد. و از سوی دیگر یک دامپزشک دید وسیع تری درباره ی حیوانات دارد و می تواند به روی حیوانات مختلف تحقیق بکند".

دکتر اسلامی یکی دیگر از اساتید دامپزشکی دانشگاه تهران نیز در معرفی این علم می گوید:

چند سال پیش در نشریه سازمان بهداشت جهانی آمده بود که "هدف نهایی دامپزشکی درمان حیوانات نیست بلکه دقیقا تأمین مواد غذایی و بهداشت می باشد".

چرا که با واکسیناسیون دامها می توان از مرگ و میر آنها جلوگیری کرد و بر میزان فرآورده های دامی افزود و در نتیجه مواد پروتئینی لازم برای جیره غذایی انسانی را تأمین نمود. موادی که مقاومت انسانها بخصوص کودکان را در مقابل کلیه بیماریها، افزایش می دهد و نه تنها باعث کاهش قابل ملاحظه هزینه های درمانی

می شود، بلکه جامعه ای سالم و فعال به وجود خواهد آورد. از سوی دیگر دامپزشکی در پیشگیری از بیماری های مشترک بین حیوانات و انسان نقش بسیار مهمی دارد، بیماری هایی که می تواند بهداشت عمومی یک جامعه را به خطر بیندازد.

دامپزشکی در ایران

در سال ۱۲۹۰ هجری شمسی که دولت ایران تصمیم گرفت تشکیلات ژاندارمری نوینی را پایه گذاری نماید از دولت سوئد عده ای کارشناس نظامی برای تاسیس ژاندارمری استخدام نمود که به همراه افسران سوئدی دو نفر دکتر دامپزشک نیز بودند. این دو نفر افسر دامپزشک به اتفاق دامپزشکان اقدام به تاسیس مدرسه ی دامپزشکی برای تربیت کادر مورد احتیاج ارتش نمودند.

-در سال ۱۳۱۱ بنای دانشکده دامپزشکی ابتدا به صورت مدرسه و بعدا دانشکده گذارده شد . در ابتدای امر این دانشکده زیر نظر وزارت کشاورزی بود ولی بعد با اعزام تعداد قابل ملاحظه ای دانشجوی به کشور فرانسه و مراجعت ایشان از وزارت کشاورزی منتزع گردید و ضمیمه دانشگاه تهران شد.

-در سال ۱۳۰۴ پس از همه گیری طاعون گاوی (اولین بار در سال ۱۲۹۵ همه گیری طاعون گاوی در شمال

و مرکز ایران گزارش شده است) شیوع یافت و خسارات بسیاری را سبب شد و در نتیجه در وزارت کشاورزی اداره ای به نام سازمان دفع آفات حیوانی (که بعدا به صورت سازمان دامپزشکی درآمد)تاسیس گردید .این شعبه تحت نظارت مؤسسه ی پاستور (وابسته به وزارت فوائد عامه)با ۲۲ نفر پرسنل شامل ۱۴ نفر کادر فنی و ۸ نفر کادر خدماتی تشکیل و مسئولیت آن به عهده مرحوم دکتر عبدالله حامدی گذاشته شد.

-در سال ۱۳۰۵ مؤسسه پاستور شعبه دفع آفات حیوانی به وزارت فلاحه منتقل شد.

-در سال ۱۳۱۴ با توجه به ضرورت کنترل بیماری های مهلك دامی و نظارت بهداشتی دام و فرآورده های دامی قانون تفتیش صحت حیوانات به تصویب مجلس شورای ملی رسید و اداره ی کل دامپزشکی جایگزین مؤسسه ی دفع آفات حیوانی شد.

-در سال ۱۳۲۴ آئین نامه ی بازرسی مواد خوراکی مورد تصویب هیات وزیران قرار گرفت و مسئولیت مهمی به دامپزشکی محول گردید.

-در سال ۱۳۲۵ بنابر مصوبه هیئت دولت ، بنگاه کل امور دام شامل دو اداره کل دامپروری و دامپزشکی تشکیل گردید. به موجب این مصوبه ادارات دامپزشکی در استانها و شهرستانها بخشی از ادارات کشاورزی استان گردید.

-در سال ۱۳۲۶ اختیارات محدودی به دامپزشکی استانها داده شد به طوری که در هر اداره کشاورزی ۲ معاونت ایجاد شد. یکی از این معاونت ها ویژه دامپزشکی در نظر گرفته شد. معاون دامپزشکی رئیس اداره دامپزشکی نیز بود و کلیه امور فنی و مالی در اختیار وی قرار داشت.

-در سال ۱۳۳۹ طی دستور وزیر کشاورزی کلیه ادارات دامپزشکی استانها مستقل و تحت نظارت مستقیم مدیر کل دامپزشکی کشور قرار گرفتند.

-بروز بیماری طاعون گاوی در سال ۱۳۴۸ و تلفات سنگین ناشی از آن و نقش حیاتی دامپزشکی در ریشه کنی آن و گسترش دامداری های صنعتی در کشور ، بازنگری در وظایف و تشکیلات دامپزشکی را اجتناب ناپذیر نمود.

-سرانجام با تلاش و پیگیری مسئولین در سال ۱۳۵۰ قانون سازمان دامپزشکی کشور مشتمل بر ۲۱ ماده و یک تبصره به تصویب مجلس شورای ملی و مجلس سنا رسید.

-در سال ۱۳۶۷ شبکه های دامپزشکی استان ها دوباره تشکیل و زیر نظر سازمان مرکزی قرار گرفتند . بنا بر دستور وزیر کشاورزی بودجه مستقل به ادارات دامپزشکی استان ها اختصاص یافت.

-در سال ۱۳۶۸ بنا بر تصویب مجلس شورای اسلامی ، سازمان دامپزشکی کشور و شبکه هادر استان ها از وزارت کشاورزی جدا و به وزارت جهاد سازندگی پیوست.

-در تشکیلات کنونی وزارت جهاد کشاورزی سازمان دامپزشکی کشور به عنوان سازمانی مستقل وابسته به آن وزارت شناخته شده و رئیس سازمان دامپزشکی کشور مستقیما تحت نظارت وزیر به انجام وظیفه می پردازد.در استان ها نیز ادارات کل دامپزشکی ودر شهرستان ها شبکه دامپزشکی به طورعمودی زیر نظر سازمان مرکزی دامپزشکی وبه شکل افقی با سازمان جهاد کشاورزی و مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان مرتبط می باشد.